

Baba Kama Sources 57

פירוש המשנה לרמב"ם מסכת בבא קמא פרק א משנה ג

[ג] כיון שביאר מה הם הנזקים ובאיזה תנאים יתחייב האדם לשלם על נזקים הבאים על ידי ממונו, בא לבאר אופן התשלומין, ואמר ששמין אותם בדמים לא שמוציאין דבר כנגד דבר, כגון שור שאכל פירות אין אומרים לבעל הפירות קח את השור במקום מה שאכל לך, אלא שמין מה שאכל לו בדמים וכופין את בעל השור לשלם. ואמרו שוה כסף, כלומר שאין בית דין גובין הנזקין מיתמי אלא מן הקרקע לא מן המטלטלין לפי שהמטלטלין הן עצמן דמים, אמר שאינם יורדים אלא למה ששוה כסף והם הקרקעות, ודין זה מיוחד ביתומים בלבד. אבל המזיק עצמו אם שלם כדי מה שהזיק מן המטלטלין מסלקין בית דין את ידם מקרקעותיו. ואותה השומא והגובינא לא יהו אלא בבית דין מומחין לא הדיוטות. ובעדות עדים בני חורין ובני ברית, אבל לא בעדות עבדים או גוים, לפי שהיה עולה בדעתינו שאין להקפיד בעדי הנזקין לרוב מקריהם ומיעוט האפשרות שתהיה שם עדות גמורה לפי שרוב ההכאות בין בני אדם וגם בין הבהמות על הרוב נעשים בפני המון העם והעבדים והגוים, לפיכך השמיענו שאין מקבלין בזה אלא כשרים ככל עדות. ואין הבדל בין נשים לאנשים בכל הנזקים בין שהיתה מזקת או ניזקת. ואמרו והניזק והמזיק בתשלומין, רומז לדברים שחייבין בהן חצי נזק כמו שיתבאר שמשלם המזיק חצי מה שהזיק ויפסיד הניזק החצי, שגם זה החצי נזק לא יתקיים אלא במה שבו מתקיים הנזק שלם כלומר העדים ובית דין מומחין ונכסי בני ברית ושאר התנאים, חוץ ממה שאמר במיטב הארץ שאין זה חובה בחצי נזק כמו שיתבאר.

רבינו חננאל מסכת בבא קמא דף יד עמוד ב

מתני' שום כסף כו' אמר ר' יהודה שום כסף זה לא יהא אלא בכסף תנינא להא דתנו רבנן פרה שהזיקה טלית וטלית שהזיקה פרה אין אומרים תצא זו בזו אלא שמין אותן בדמים ש"מ דכל בלא שומא לא גמר ומקני וכן הדין המחליף פרה בחמור וכיוצא בו וכן הדין במקח וממכר לא קנה אלא אם עשאן דמים. שוה כסף כדתינא שוה כסף מלמד שאין ב"ד נזקקין אלא לנכסים שיש להם אחריות ואם קדם ותפס מטלטלין ב"ד גובין לו מהן. ואוקימ' ביתמי ואם קדם ותפס מטלטלי מחיים ב"ד גובין לו מהן והא דרב אשי דאמר שוה כסף ולא כסף פירוש איזהו דבר שהוא שוה כסף והוא עצמו אינו כסף זה קרקע אבל עבדים ושפחות וכיוצא בהן כולן כסף הן

חידושי הרשב"א מסכת בבא קמא דף יד עמוד ב

פרה שהזיקה טלית וטלית שהזיקה פרה אין אומרים תצא פרה בטלית וטלית בפרה. פרש"י ז"ל שהזיקו זה את זה שהפרה קרעה את הטלית ברגלה והטלית שברה את רגל הפרה, ואינו מחוור דא"א להיות שניהן במקום אחד דאי ברה"ר פרה פטורה וטלית חייבת דהויא לה בורו ואי ברשות הניזק טלית פטורה ופרה חייבת, אלא או או קתני, ויש כיוצא בזה בפרק ר"ג דקתני חלץ ועשה מאמר ופי' חלץ או עשה מאמר.

אין אומרים תצא פרה בטלית וטלית בפרה אלא שמין אותן בדמים. פרש"י ז"ל שמין את הניזקין בכסף ומי שהזיק את חברו יותר ישלם העודף, ומתוך פי' נראה שבא להשמיענו שאם הזיקו זה את זה שאין אומרים יצא נזק זה כנגד זה, וזה כפירושו שפירש שהפרה והטלית הזיקו זה את זה וכבר כתבנו שא"א לפרש כן, ועוד שאפילו נפרש שהפרה הזיקה טלית ברשות הניזק וטלית זו הזיקה פרה זו ברשות הרבים מאי אתא לאשמועינן מתניתין היא שנויה כן בפרק המניח את הכד שני שוורים תמין שחבלו זה בזה משלמין במותר חצי נזק שניהם מועדין משלמין במותר נזק שלם, וכן אין לפרש שבא להשמיענו שלא יקח הניזק את המזיק כלו מחמת הזיקו שאף היא שמעינן לה מההיא מתניתין דפרק המניח את הכד, כן הקשו בתוס', וקושיא זו איני מכיר וכי אומרים לברייתא פשיטא מתני' היא והלא כל הברייתות כן, והכא גופא אמרינן תנינא להא דת"ר, ואפילו מה שמפורש במשנתנו שונין אותו בברייתא בכמה מקומות אין להם מספר, ועל כן אלו היינו מפרשים שהזיקו זה את זה בזה אחר זה במקומות חלוקים איני רואה קושיא מכאן, אלא ודאי זה א"א מצד אחר לפי שהבור אינו משלם מגופו אלא מן העליה וכן הפרה אם הזיקה בשן או ברגל, ואף בתוס' כן הקשו.

ובשם ר"ת ז"ל פירשו אין אומרים תצא פרה בטלית אתא לאשמועינן לאפוקי מדרבי עקיבא דאמר בפרק המניח יוחלט השור אלא כר' ישמעאל דאמר יושם השור ובקרן מיירי, וטלית בפרה אתא לאשמועינן בדמית בעל התקלה ונפלו נכסיה קמי יתמי וקמ"ל דלא תימא אף על גב דמטלטלי דיתמי לב"ח לא משתעבדי וכן לנזיקין אפ"ה משתלם מן הטלית, משום דמה שאמרה תורה שהנזקין משתלמין מן העליה ליפות כחו של ניזק דאם אין המזיק שוה כדי נזקו שישתלם מן העידיית שבשאר נכסיו אבל היכא דאיכא פסידא לניזק כי הכא אמרינן מגופו הוא משתלם וכאלו תפס מחיים דאב ולא היו

מטלטלי דיתמי, קמ"ל לעולם אינו משתלם מגופו ומטלטלי דיתמי הוא, וגם זה אינו מתיישב בעיני דמטלטלי דיתמי דלא משתעבדי אינה דבר תורה ולמ"ד שעבודא דאורייתא אף הנזקין ובע"ח דבר תורה גובין אף ממטלטלי דיתמי דמנא תיתי דלא, ולמ"ד שעבודא לאו דאורייתא אף מן הקרקעות אינן נגבין לא בעל חוב ולא הנזקין אלא מן התקנה ואילך, והיאך שייך לומר בכל זה דין מה שאמרה תורה מגופו או מן העליה, אא"כ תאמר שאלו היתה כוונת התורה לחייב מן העידית שבנכסים לתקנת הניזק אבל במקום פסידא אפילו מגופו, לא היו חכמים מתקנים בזה שלא יהו הנזקין יכולים להשתלם מן המזיק והעמידום על דינם במקום זה

נימוקי יוסף מסכת בבא קמא דף ו עמוד א

מתני' שום כסף וכו'. שום זה של נזקים לא יהא אלא בכסף שיהו ב"ד שמין אותן בדמים כמה שוה ניזק [ומזיק] זה מנה וזה מאתים ואפילו היה נראה שהנזקין שוין לא אמרינן יצא זה בזה בלא שומא לפי שמתוך השומא תעלה שומת שניהם בדקדוק ואם יש מותר משלמין המותר זה לזה ואם אין שם מותר שניהם פטורין: גמ' תנינא. במתני':

להא דת"ר. בברייתא וש"מ דהך ברייתא עיקר היא:

פרה שהזיקה טלית כו'. כגון פרה שהיתה מהלכת ונסתבכה רגלה בטלית ונתקרע הטלית ונשבר רגל הפרה וטלית זה בור הוא וחייב מטעם בור ומשכחת לה חיובא בתרוייהו שהזיקו זה את זה בבת אחת וכיצד כגון בחצר המיוחדת לזה ולזה לשוורים אבל אינה מיוחדת לתרוייהו למטלטלין אלא לחד בלחוד דלגבי בור חייב ולא מצי למימר ליה תורך ברשותי מאי בעי ולגבי רגל נמי שקרע הטלית חייב כיון שאין מיוחדת למטלטלים אלא לניזק חצר הניזק הוא וחייב ובענין אחר אי אפשר דאי ברשות המזיק פטור ואי ברה"ר רגל ברה"ר פטור אי נמי יש לפרש שפרה הזיקה טלית ברשות הניזק ואח"כ הזיק אותו טלית לפרה ברשות הרבים ומ"מ לא בא אלא לומר שאע"פ שכ"א שוה דמי מה שהזיק בדקדוק אין הניזק יכול ליטלו בלא שומת ב"ד שהמזיק יכול לעכב שלא יטול אלא בשומת ב"ד:

תוספות רי"ד מסכת בבא קמא דף יד עמוד ב

(יב) פרה שהזיקה טלית וטלית שהזיקה פרה כו' הנכון בעיני לפרש שנכשלה הפרה בטלית ונקרעה הטלית ונשברה רגל הפרה ואתי לאשמעינן דאע"ג דבשעה שהזיק הוזק כל חד וחד לא אמרינן יצא נזק בנזק מה דליכא למשמע משני שוורים שחבלו זה בזה כדכתיב במה"ק. וכך משמע פשט הלשון. ומאי דקשיא לי היכי דמי שיתחייב משום רגל אוקמה כדאוקימנה לברייתא דלעיל כגון שמייוחדת לאחד לכלים. ולזה ולזה לשוורים דלגבי כלים הויא חצר הניזק וכיון דמייוחדת לשניהם לשוורים חייב בעל הכלים בנזקי בור שיש לו לשוורים שלא תכשל שם בהמת חבירו שהוא מכניסה ברשות. והתלמודא שלא דקדק בזה מפני שאינו צריך אלא לפרש שו' כסף אבל חיוב הרגל תעמידנה בכל היכי דמשתכחא:

בית הבחירה (מאירי) מסכת בבא קמא דף יד עמוד ב

אמר המאירי שום כסף וכו' כלומר שהנזקים צריכין שומת דין ר"ל שאם יש בכאן שני דברים שהוזקו אחד בחברו אין אומרינן תצא אחת בחברתה אף על פי שאין נזקן שוה אלא שמין את הנזקין בשוין וזהו שום כסף והמותר משתלם:

שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף יד עמוד ב

עוד הקשו תלמידי ה"ר ישראל ז"ל לדנוקמה בחצר מיוחד לחד לטלית ולשניהם לשוורים. ותירצו דכיון דמיוחד לחד לטלית שוב אינו חייב מטעם בור. ואין לומר הפקיר רשותו ולא הפקיר בורו דאז הוי במקום אחר דלמאן דאמר הפקיר רשותו ולא הפקיר בורו אינו חייב מטעם בור ליכא לאוקמה הכי. עכ"ל.

שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף יד עמוד ב

וזה לשון הר"ר ישעיה ז"ל: פרה שהזיקה טלית וכו'. פירש ר"י בשתי רשויות. והכי פירושו פרה שהזיקה בחצר בעל הטלית ונגרר הטלית ברשות הרבים ובפני בעל הטלית ולא סלקו והוזקה פרה. דאין לפרש ברשות אחד דאי ברשות הרבים טלית חייב ופרה פטור דהוי ליה טלית משנה ובא אחר ושינה בו שפטור ואי ברשות בעל הפרה איהו פטור ואי ברשות בעל הטלית בעל הטלית פטור.

רא"ש מסכת בבא קמא פרק א סימן יח

יח [דף יד ע"ב] שום זה לא יהא אלא בכסף. תנינא להא דת"ר פרה שהזיקה טלית וטלית שהזיקה פרה אין אומרים תצא פרה בטלית וטלית בפרה אלא שמין אותה בדמים פירוש אם הזיקה פרה טלית בחצר הניזק וטלית הזיקה פרה ברה"ר⁷ או בחצר המיוחדת לזה ולזה לשוורים ולא לזה ולא למטלטלין אלא לחד דלגבי חיובי דשור לא מצי אמר תורך

ברשותאי מאי בעי דהא מיוחדת לשוורים^ר לגבי רגל נמי כיון דאין מיוחדת למטלטלין אלא לניזק חצר הניזק הוא וחייב אין אומרים שיצאו שני ההיזקות זה בזה אלא שמין שני הנזקין ומה שהזיק יותר ישלם ור"ת ז"ל פי' אין אומרים תצא פרה בטלית אתי לאפוקי מר"ע דאמר (לקמן דף לג א) יוחלט השור אלא יושם השור כרבי ישמעאל ובקרא איירי וטלית בפרה אתי לאשמועינן בדיתמי כגון אחר שהזיקה הטלית מת בעל הטלית ותפס הניזק הטלית לאחר המיתה דסד"א דמה שאמרה תורה מן העלייה זהו ליפות כחו של ניזק דפעמים שאין המזיק שוה כדי נזקו אבל היכא דאיכא פסידא לניזק כמו ביתמי דאי משתלם מן העלייה הווי מטלטלי דיתמי ואי אמרת מגופו הוי כאילו תפס מחיים ה"א דמשלם מגופו קמ"ל תפיסתו לאו כלום היא^ט כל זמן שלא נתחייב בב"ד:

תוספות תלמיד ר"ת (בשיטת הקדמונים) מסכת בבא קמא דף יד עמוד ב

שום זה לא יהא אלא בכסף [וכו'] פרה שהזיקה טלית וטלית שהזיקה פרה. יש תימה דטלית שהזיקה פרה היינו ברשות הרבים, דהא בור הוא וסתם בור ברשות הרבים הוא של הפקר, ואם כן פרה שהזיקה טלית היינו נמי ברשות הרבים, ואמאי חייבת והא אמרינן בפרק כיצד הרגל בגמרא אכלה כסות או כלים וכו', כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור, כגון שתי פרות ברשות הרבים אחת רבוצה ואחת מהלכת, בעטה רבוצה במהלכת פטורה, דאותה רבוצה היתה משנה שלא היה לה להיות רבוצת בר"ה, וכשבועה בה מהלכת ושינתה פטורה. הכא נמי אותו שינוי שהניח טליתו ברשות הרבים וכששינתה בה פרה והזיקתו בקרנה פטורה. והא ליכא לפרושי שדרסה עליו ברשות הרבים דרך הילוכה, דלאו היינו שינוי, דהא שן ורגל ברשות הרבים פטירי. ונראה לומר דאו או קתני. וה"פ פרה שהזיקה טלית ברשות היחיד או טלית שהזיקה פרה בר"ה, והא כדאיתא והא כדאיתא. מצאתי: שום זה לא יהא אלא בכסף [וכו'] או או קתני, ולא שהזיקו זה את זה. מדקתני שמין אותה בדמים, ולא קתני שמין אותן בדמים. והכי נמי אמרינן ביבמות חלץ ועשה מאמר חלץ או עשה מאמר: ול"ג פרה בטלה, דא"כ ליתני שני שוורים שחבלו זה בזה דהיינו הך, ואורחיה דתלמודא למיתני הכי. אלא ה"ג פרה שהזיקה טלית. ואורחיה דתלמודא הוא להזכיר בכל מקום פרה וטלית, כדאמרינן נמי בעלמא הניח להם אביהם פרה וטלית וכו':

אין אומרים תצא פרה בטלית. פירוש רש"י לא נהירא דמפרש דלא אתא לאשמועינן אלא הא דלא אמרינן (דהך) [דאם] שוה המזיק יותר או חסר מן הניזק שלא יטלנו בשביל נזקו, דמילתא דפשיטא היא מקרא ומכמה משניות. אלא הכי פירושה, מאי שום כסף אמר רב שום זה וכו', כלומר דמים ישלם. ואתא לאשמועינן במתניתין כמ"ד לקמן יושם השור. דפלוגתא היא לקמן גבי שור שהזיק ר"ע אומר יושם השור כלומר אין השור קנוי לו אלא יושם ויטול דמי נזקו, ר' ישמעאל אומר יוחלט השור ביד הניזק וברשותיה קאי ואין המזיק יכול להגבותו שאר דמים (מנזקו), ואשמועינן מתניתין כמ"ד יושם השור. ולהכי תנא ליה הכא משום דקתני בסמוך שוה כסף דמוקמינן ביתמי. ובהא נמי איכא חידוש דנפקא מינה לענין יתמי. כיצד הרי פרתו של ראובן הזיקה טליתו של שמעון, ומת ראובן ונפול נכסי קמי יתמי, ואתא שמעון ותבע טליתו מיתמי, אין אומרים תצא פרה המזקת לשמעון בשביל טליתו, כלומר שתהא מוחלטת ביד שמעון הניזק ולא הוי מטלטלי דיתמי ולבעל חוב לא משתעבדי. אלא שמין אותה בדמים, כלומר יושם הניזק בדמים ולפי מה שיעלה יטול הניזק משוה כסף דהיינו קרקעות. והכי נמי קאמרה מתניתין וכשהזיק חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ. וכשיפול אותו הנזק קמי יתמי יהיה נישום בכסף. ולפי האי פירושא חידוש גדול אשמועינן מתניתין. תם: ותימה לרבי הא תינח פרה שהזיקה טלית, דאיצטריך לאשמועינן דלא אמרינן יוחלט השור אלא יושם, אף על גב דמגופו משלם. אלא טלית שהזיקה פרה היינו בור ומישתלם מעלייה, ומאי איצטריך לאשמועינן דלא תהא טלית מוחלטת לבעל הפרה, פשיטא והלא אינו משתלם מטלית אלא מעלייה. וי"ל אגב פרה בטלית נקט טלית בפרה ואף על גב דפשיטא היא. מפי רבי. ומורי רבי אליעזר פירש דאפילו בטלית נמי איצטריך לאשמועינן אף על גב דאינו משלם אלא מעלייה, סד"א מה שאמרה תורה מעלייה לייפות כחו של ניזק דאע"ג דאין בגוף המזיק כדי הנזק ישתלם מן העלייה, אבל היכא דאיכא פסידא לניזק כגון אם מת המזיק, דאי אמרת משתלם מן העלייה הווי מטלטלי דיתמי ולא גבי מידי. ואי אמרת מגופו והווי מוחלט לניזק מחיים גבי מיתמי אימא אז הוא משתלם מגופו קמ"ל. ולפי זה הפירוש מצינן למימר מתניתין לכולי עלמא אפילו למ"ד יוחלט השור, הני מילי בתם אבל במועד לא, ומתניתין מיירי במועד. ואיצטריך לאשמועינן דאפילו גבי יתמי שום זה לא יהא אלא בכסף, ולא אמרינן שיהא אז לייפות כחו של ניזק ויגבה מגופו דלא יהא תם חמור ממועד, אלא לשלם שום זה לא יהא אלא בכסף בין לייפות כחו בין להרע כחו של ניזק:

מהרש"א חידושי הלכות מסכת בבא קמא דף יד עמוד ב

תוס' בד"ה פרה שהזיקה כו' דא"א לאוקמה פרה שהזיקה טלית נמי ברה"ר כו' עכ"ל כל זה לגירסת ר"ת לעיל דגרס לפירות לחד ולא לזה ולא לזה לשוורים אבל לגרסת הספרים דלעיל איכא לאוקמה נמי הכא בחצר מיוחדת לזה ולזה לשוורים ולטלית לחד ועיין ברא"ש ובר"ן:

שו"ת הריב"ש סימן שצו

ועוד יש פירוש נאה שאין לו ענין כלל למחלוקת רבי עקיבא ורבי ישמעאל. והוא שאין אומרים בשומת הנזקין תצא נזק זה בזה, ושישמו בדמים הנזק העודף לבד אם יש שם מותר. שאין שומא זו מדוקדקת. אלא שמיין בדמים נזק נזק לבדו, ולא בענין הגביה הדברים אמורים, אלא בענין דקדוק שומת הנזקין. וזה פירוש הנכון.

תלמוד בבלי מסכת בבא קמא דף לג עמוד א

מתני'. שני שוורין תמין שחבלו זה את זה - משלמין במותר חצי נזק; שניהן מועדין - משלמין במותר נזק שלם; אחד תם ואחד מועד, מועד בתם - משלם במותר נ"ש, תם במועד - משלם במותר חצי נזק. וכן שני אנשים שחבלו זה בזה - משלמין במותר נזק שלם. אדם במועד ומועד באדם - משלם במותר נזק שלם; אדם בתם ותם באדם, אדם בתם - משלם במותר נזק שלם, תם באדם - משלם במותר חצי נזק

רש"י מסכת בבא קמא דף לג עמוד א

מתני'. במותר - שמיין מה הזיקו של זה יותר על נזקיו של זה ובאותו מותר משלם מי שהזיק יותר את החצי. מועד בתם משלם במותר - כלומר אם הוא הזיק את התם יותר משהזיקו תם.

תוספות מסכת בבא קמא דף לג עמוד א

שני שוורים תמין שחבלו זה בזה כו' - תימה דכולה מתניתין שאין צריכה היא וי"ל דלרבי עקיבא אצטריך שלא תאמר כיון דאית ליה יוחלט השור לניזק אם כן שורו של זה קנוי לזה ואם הקדישו קדוש קמ"ל דלא אמרינן הכי ואפילו לרבי ישמעאל נמי נ"מ אם נאבד האחד שלא יאמרו הבעלים אגבה כל חצי נזקי משלך ואתה תפסיד נזקך שנאבד שורי שמשלתם מגופו.

בית הבחירה (מאירי) מסכת בבא קמא דף לג עמוד א

אמר המאירי שני שוורים תמין שחבלו זה את זה משלמין במותר חצי נזק ר"ל ששמיין את הנזקין ואם הם שוה בשוה נפטרינן כל אחד לעצמו ואם הוזק האחד במנה וחברו בחמשים משלם במותר והוא אותם החמשים חצי נזק והוא עשרים וחמשה דינרין ואם שניהם מועדין משלם כל אותם החמשים ואם אחד תם ואחד מועד אם מותר זה עשאו תם במועד משלם בו חצי נזק ואם מועד בתם משלם נזק שלם ושני אנשים שחבלו זה בזה לענין זה כשני מועדים הם שהרי אדם מועד לעולם ושור באדם אם השור תם הרי זה כתם במועד ומועד

נימוקי יוסף מסכת בבא קמא דף טז עמוד א

מתני' משלמין במותר. פירשו בתוספתא כיצד במותר חצי נזק שור ששוה מאתים שנגח לשור ששוה מאתים הכחישו חמשים זוז וחזר האחרון והכחישו ג' של זהב האחרון משלם לראשון חצי דינר זהב שהם שנים עשר זוז ומחצה משמע שמוציאין חמשים שהם שני דינרין כנגד שני דינרים שהזיקו הראשון והמותר שהוא דינר שהזיקו האחרון יותר יתן חציו שהוא חצי נזק לבעל השור הראשון. אמר המחבר וקמ"ל מתני' דאע"ג דקי"ל בעלמא כרב נחמן [כתובות דף קי א] דאמר זה גובה זה גובה גבי נזקין כ"ע אית להו דלא אמרי' זה גובה זה גובה דכיון דזכי להו רחמנא למיגבי ממיטב זהו מיטב שלהם שיעמוד כל אחד בשלו אי נמי נפקא מינה היכא דשניהם תמין ואבד האחד שאינו יכול לומר בעליו לחבירו שלם אתה לי כי שלי אבד ואינך יכול להשתלם אלא מגופו אלא כיון שהזיק זה לזה יצא נזק זה בזה הרא"ה ז"ל:

מועד בתם משלם במותר נזק שלם. מוציאין מנזק המועד כנגד חצי נזק שהזיקו התם ומה שנשאר ממה שהזיקו המועד יתר על חצי היזקו של תם משלם בעל השור המועד כל אותו מותר משלם:

ותם במועד וכו' ח"נ. שמיין כל שהזיק התם ומוציאין החצי שפטור ממנו ומהחצי הנשאר שהוא חייב מוציאין כנגד כל מה שהזיק לו המועד ונפטר המועד והמותר בחצי הנזק של תם מפני שחצי נזקו היה מרובה מכל נזקו של מועד יתנונו לבעל שור המועד אלא שהלשון צריך יישוב דנקט משלם במותר ח"נ ולפי מה שפי' קודם שישימו נזק כנגד נזק פלגין נזקו של תם כדי שלא ישומו היזקו של זה כנגד היזקו של זה אלא מפלגא שחייב התם וא"כ כל המותר על זה ישלם שכבר סלקנו פלגא מכל מה שהזיק ואיך נקט משלם במותר ח"נ וי"ל דלפי מה שפי' בתוס' מתני' אתיא שפיר וזה שכל מה שהזיק התם עולה ק"ן נמצא דפלגא הנזק הם ג' של זהב ומה שהזיקו לו המועד עולה נ' דהוא שנים של זהב נמצא שכשמוציאין כל נזק [המועד] כנגד כל נזק התם מצינו כי לשנים של זהב דמועד מוציאין משל תם כנגדו הכפל שהם ד' של זהב שהם ק' זוז מה נשאר מכל היזקו של תם נ' [שהם שנים של זהב] משלם מאותו מותר חצי נזק שהוא דינר של

זהב או חצי דינר של זהב אם תחלוק כל ההיזק של כל שור [מיד] שלא יעלה כל היזק התם אלא ג' של זהב והיזק המועד דינר וראוי שתדע דכי קאמרינן משלמין במותר ח"נ דוקא במאי דיכלי לאשתלומי מהדדי הוא דחזינן שיעור מאי דשוו ביה להדדי דהיינו שיעור מאי דאית ליה כל חד מינייהו לאשתלומי מחבריה כגון אם שור [תם] שוה ר' נגח לשור תם שוה מנה והכחישו שמונים זוז וחזר האחרון והכחישו לראשון מנה אם נאמר נוציא ארבעים שהם חצי נזק שחייב הראשון כנגד ארבעים של חצי נזק שחייב האחרון ויגבה הראשון מן האחרון עשרה דינרין במותר חצי נזק לקתה מדת הדין שהרי האחרון שהכחישו לראשון מנה אינו שוה אלא עשרים זוז ואין לו לראשון להשתלם אלא מגופו והראשון שהכחישו לאחרון שמונים זוז עדיין שוה מנה והאחרון יכול להשתלם ממנו חצי נזק שהוא ארבעים זוז לפיכך דין הוא שנוציא עשרים כנגד עשרים דהוא שיעור מאי דאית להו לאשתלומי מהדדי ויגבה האחרון [מהראשון] עשרים זוז שהוא מותר הארבעים שהוא חצי נזק וראשון שמותר חצי נזק שלשים אין לו להשתלם מן האחרון כלום כיון דאינו שוה כל כך נמצא שפעמים שהניזק שנזקו מועט גובה יותר מחברו שנזקו מרובה והא דמחייבין לכל שור ושור לא אמרן אלא היכא דלא אזקיה האחרון לראשון אלא לאחר זמן אי נמי דאזיקו להדדי בבית אחת אבל אזקיה בשעת חמום לבתר דאזקיה ראשון מיד לא שנא תם ולא שנא מועד ראשון חייב ואחרון פטור דקי"ל [דף כ א] כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור ותנן [דף לט א] שור האיציטדין אינו חייב מיתה שנאמר כי יגח ולא שיגיחוהו וכל שכן לענין נזקין דפטור הרמ"ה ז"ל וכ"כ הרא"ש ז"ל בב' אנשים שחבלו זה בזה אף על גב דלא שייך באדם כל המשנה ובא אחר ושינה בו פטור משום דאפילו על עסקי ממון אמרינן לעיל [דף כז ב] מאה פנדי בפנדא למחיייה והכי נמי אוקימנא [דף כח א] וקצותה את כפה ביכולה להציל ע"י דבר אחר הא אינה יכולה להציל פטורה כיון שהתחיל להכות את בעלה כ"ש שהמוכה עצמו פטור אלא שבזה מתחלף הדין שבאנשים צריך אומדן אם היה יכול להציל עצמו בחבלה מועטת וחבל בו הרבה חייב מידי דהוה איכול להציל עצמו באחד מאבריו [סנהדרין דף עד א] והרגו וכן הדין אם רואה אדם שמכין את בנו או אחיו או אביו והכה המכה כדי להציל קרובו פטור כי היכי דאשה המצלת את בעלה אם אינה יכולה להציל ע"י דבר אחר וכן אם אדם רואה שישאל מכה חבירו ואינו יכול להצילו אם לא יכה המכה אף על פי שאינו מכה מכת נפש דמותר להכות המכה לאפרושי מאיסורא כדאמר' בגמ' לעיל [דף כח א] בנרצע שנשא שפחה כעננית וכלו ימיו שרבו מותר לחבול בו לאפרושיה מאיסורא. אמר המחבר ונראה לי שהירושלמי מסייע לדבריו ז"ל דאמר עלה דמתני' הדא אמרה המזיק את חבירו והוזק בו פטור ומשמע ליה מלשנא דנקט וכן שאפשר שנשמע נמי שהדין שוה כמו בשוורים כדעת הרב ז"ל עכ"ל המחבר:

אדם במועד וכו'. אדם ומועד כי הדדי נינהו דאדם סתמיה נמי כמועד לעולם לשלם נזק שלם:

רמב"ם הלכות נזקי ממון פרק ט הלכה יד

שני שוורים תמים שחבלו זה בזה משלמין במותר חצי נזק, שניהן מועדין או מועד ואדם שחבלו זה בזה משלמין במותר נזק שלם, אחד תם ואחד מועד, מועד בתם משלם במותר נזק שלם ותם במועד משלם במותר חצי נזק. כיצד, שור תם שהפסיד בשור תם אחר שוה מאה וחזר זה האחרון והפסיד בראשון שוה ארבעים הרי בעל הראשון משלם לבעל האחרון שלשים, היו שניהן מועדין בעל הראשון משלם ששים, הראשון מועד והאחרון תם בעל הראשון משלם שמונים, הראשון תם והאחרון מועד בעל הראשון משלם עשרה.

רא"ש מסכת בבא קמא פרק ג סימן יג

שני שוורים תמין שחבלו זה בזה פירשו התוספות דכולה משנה כדי נקטא דאין בה שום חדוש. ומתוך פרש"י נ"ל שר"ל שיש חדוש גדול במשנה וזה לשונו במותר שמין מה שהזיקו של זה יותר מנזקו של זה ובאותו מותר שהזיק יותר משלם החצי. מועד בתם משלם במותר כלומר אם הוא הזיק את התם יותר משהזיקו תם. ומה שהוצרך לפרש מועד בתם וכו' כבר פירש לנו פירושו של במותר אלא דקדק בלשונו אם הוא הזיק בו יותר משהזיקו תם לומר לך שהתם משלם נזק שלם בנגיחה זו. כגון אם חבל מועד בתם חמשים ותם במועד ארבעים הדין נותן שישלם מועד בתם שלשים קמ"ל שאין משלם אלא עשרה דהיינו יותר על מה שהזיקו תם. וסברתו משום שהתחילו כאחת אין כאן חבלה אלא המותר. ^ו ולשון במותר משמע כפירושו דמשמע אמותר חבלה קאי ולא אמותר חיוב התשלומין. והתוס' לא הסכימו על זה כיון שפירשו דמשנה שאין צריכה היא. רבי עקיבא אומר אף תם שחבל באדם משלם במותר נזק שלם. ולית הלכתא כוותיה אלא כרבנן: